

SEKTOR MALOG I SREDNJEG BIZNISA U EVROPSKOJ VIZIJI ZA XXI VIJEK-„STRATEGIJA EVROPA 2020“

Samir Ljajić, MSc

Internacionalni Univerzitet u Novom Pazaru
Novi Pazar, Srbija
s.ljajic@uninp.edu.rs

Apstrakt

Suočena sa ekonomskom krizom globalnog karaktera Evropska unija je 2010. godine usvojila strategiju pametnog, održivog i sveobuhvatnog razvoja pod nazivom „Evropa 2020“. U dokumentu se definišu ciljevi, prioriteti i inicijative za ekonomski razvoj Evrope u 21. veku. Važnu ulogu u njoj realizaciji pripada sektoru malih i srednjih preduzeća. Polazeći od tih činjenica, u radu se prezentuje analiza ovog sektora u 2014. godini kada su ona učestvovala sa 99,8% u ukupnom broju preduzeća u Evropskoj uniji, bilo zaposleno oko 90 miliona ljudi ili 67% ukupne zaposlenosti i učestvovali sa oko 58% u stvaranju dodate vrednosti, izuzimajući finansijski sektor. Došlo se do zaključka da su na afirmaciju ovih poslovnih entiteta u periodu od 2011. godine do današnjih dana imale brojne aktivnosti preduzete na planu donošenja čitavog niza „pametnih“ propisa za mala i srednja preduzeća koja su bila u funkciji unapređenja poslovnog ambijenta u okviru koga funkcionišu mala i srednja preduzeća u zemljama Evropske unije.

Ključne reči: Evropska unija, strategija „Evropa 2020“, sektor malih i srednjih preduzeća, zaposlenost, dodata vrednost.

SECTOR OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS IN THE EU VISION FOR THE XXI CENTURY - "EUROPE 2020"

Abstract

Faced with the economic crisis, the global character of the European Union in 2010 adopted a strategy for smart, comprehensive and of Sustainable Development entitled "Europe 2020". The document defines the objectives, priorities and initiatives for the economic development of Europe in the 21st century. An important role in its implementation belongs to SME businesses. Starting from these facts, the paper presents an analysis of the sector in 2014 when it accounted for 99.8% of all enterprises in the EU, employed about 90 million people or 67% of total employment and participated with about 58% in the creation of added value, excluding the financial sector. It has been concluded that the affirmation of the business entities in the period from 2011 to the present day have many activities undertaken in the field of adoption of a number of "smart" regulations for SMEs, which were aimed at improving the business environment within which the function SMEs in the European Union.

Keywords: The European Union, the strategy "Europe 2020", the small and medium enterprises, employment, added value.

JEL codes: O52, E24

UVOD

Strategija evropskog razvoja „Evropa 2020“ je usvojena 2010, a stupila je na snagu 2011. godini. U svoj fokus stavlja konkurentnost koja prepoznaje znanje kao jedan od tri ključna stuba razvoja (Cvetanović, Kostić, Milačić, 2016, 68,). Ona predstavlja viziju evropske socijalne tržišne ekonomije za 21. vek. Sadrži tri međusobno povezana prioriteta: pametan, održivi i inkluzivni rast (Đurović, 2012, 277).

Glavni razvojni ciljevi Evropske unije definisani u strategiji „Evropa 2020“ su:

- 75% stanovništva starosti između 20 godina i 64 godine treba da bude zaposleno,
- 3% BDP-a EU treba da bude uloženo u istraživanje i razvoj,
- udeo onih koji prerano napuštaju školovanje treba da bude ispod 10%, a najmanje 40% mladih treba da ima stečeno visoko obrazovanje,
- broj ljudi koji su izloženi riziku od siromaštva treba smanjiti za dvadeset miliona.

Sedam ključnih inicijativa koje treba da podrže napredak u okviru svake prioritetne oblasti su:

1. „Unija inovacija“, sa ciljem unapređenja okvirnih uslova i pristupa za finansiranje istraživanja i inovacija, kako bi se osigurala mogućnost transformisanja inovativnih ideja u proizvode i usluge koji će stvarati rast i radna mesta.
2. „Mladi u pokretu“, sa ciljem unapređenja kvaliteta obrazovnih sistema i lakšeg ulaska mladih na tržište rada.
3. „Digitalna agenda za Evropu“, sa ciljem bržeg širenja širokopojasnog interneta tako da domaćinstva i firme koriste prednosti digitalnog jedinstvenog tržišta.
4. „Evropa koja efikasno koristi resurse“, sa ciljem razdvajanja privrednog rasta od korišćenja resursa, podržavanja prelaza na privredu sa niskom emisijom ugljen-dioksida, povećanja upotrebe obnovljivih izvora energije, modernizacije transportnog sektora i promovisanja energetske efikasnosti u Evropskoj uniji.
5. „Industrijska politika za eru globalizacije“, sa ciljem unapređenja poslovnog okruženja, posebno za mala i srednja preduzeća, i podrške razvoju jake i održive industrijske baze konkurentne na globalnom nivou.
6. „Agenda za nove veštine i nova radna mesta“, sa ciljem modernizacije tržišta rada i osnaživanja ljudi razvojem njihovih veština tokom celog života kako bi se povećala aktivna radna snaga i bolje usklađivala ponuda sa potražnjom na tržištu rada, između ostalog, i kroz mobilnost radne snage.
7. „Evropska platforma za borbu protiv siromaštva“, sa ciljem da se postigne socijalna i teritorijalna kohezija tako da su koristi od rasta i zapošljavanja široko postojeće i da se ljudima koji su suočeni sa siromaštvom i socijalnom isključenošću omogući dostojanstven život i aktivno učestvovanje u društvu (Đurović, 2012, 278).

Važnu ulogu u realizaciji ključnog cilja privrednog razvoja Evropske unije „Evropa 2020“, koji se ogleda u izgradnji visoko konkurentne privrede temeljene na znanju pripada inicijativi pet „Industrijska politika za eru globalizacije“ ima sektor malih i srednjih preduzeća. U ovom radu značaj ovih preduzeća ćemo sagledati analizom njihovog učešća u ukupnoj zaposlenosti i doprinosa stvaranju novododate vrednosti u zemljama Evropske unije.

RAZVOJ MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA U EVROPSKOJ UNIJI

Mala i srednja preduzeća zbog svog ekonomskog, i šire društvenog, značaja su dobila posebno mesto u strategijama privrednog razvoja gotovo svih tržišnih ekonomija (Cvijić, 2007). Ova konstatacija posebno dobija na težini kada se ima u vidu Evropska unija kao vodeća regionalna integracija na svetu. Usvojena strategija podsticanja razvoja malih i srednjih preduzeća na nivou Evropske unije posebnu pažnju posvećuje jačanju njihovog inovativnog kapaciteta, bilo da je reč o preduzećima u kojima nastaju inovacije ili da se radi o poslovnim subjektima koja uspevaju da brzo i efikasno transferišu nova tehnološka rešenja do kojih su drugi uspeli da dođu. U tom kontekstu, brojnim sektorskim politikama na nivou Unije osmišljavaju se programi pružanja raznovrsnih vidova pomoći malim i srednjim preduzećima. Sem finansijske pomoći, pažnja se posvećuje obrazovanju, sticanju radnih veština, olakšavanju pokretljivosti zaposlenih, nezavisno od toga da li se radi o promeni zanimanja ili promeni radnog mesta.

Zapaža se izuzetna briga Unije za razvoj malih i srednjih preduzeća na njenom području u dužem vremenskom periodu. Pored činjenice da na nivou Unije postoji usvojen koncept razvoja malih i srednjih preduzeća, njena podrška ovom sektoru privređivanja do izražaja je u godinama prve decenije dvadeset i prvog veka dolazila po osnovu realizacije velikog broja mera najvažnijih zajedničkih ekonomskih politika, a pre svega politike preduzeća (do Lisabonskog samita 2000. godine poznate pod nazivom industrijska politika), regionalne, inovacione, politike održivog razvoja. Razumljivo da je u oblikovanju instrumenata i mera ovih sektorskih politika, a koje imaju za cilj podršku razvoju malih i srednjih preduzeća, nezaobilazna podsticajna funkcija fiskalne politike svih zemalja Evropske unije.

U 2014. godini 22,3 miliona malih i srednjih preduzeća je bilo aktivno u nefinansijskom sektoru u zemljama Evropske unije. Nefinansijski sektor obuhvata sve sektore privrede u okviru zemalja članica osim finansijskih usluga, vlade, edukativnih i zdravstvenih ustanova, ustanova umetnosti i kulture, poljoprivrede, šumarstva i ribolova. Mala i srednja preduzeća učestvuju sa čak 99,8% u ukupnom broju preduzeća u nefinansijskom sektoru. U 2014. godini sektor malih i srednjih preduzeća u nefinansijskom sektoru je kreirao 3,7 biliona evra dodate vrednosti (58% dodate vrednosti za čitav sektor) i zapošljavao je više od 90 miliona ljudi (67% ukupno zaposlenih u ovom sektoru).

Stopa rasta dodate vrednosti u sektoru velikih preduzeća u 2014. godini bila 3,1, a u 2015. 2,8, dok je u sektoru malih i srednjih preduzeća za isti period bila 3,3 posto u

obe godine. Kada je zaposlenost u pitanju, stope rasta kod sektora velikih preduzeća su bile 1,0 i 0,4%, a kod sektora malih i srednjih preduzeća 1,2 i 0,8%. Proizilazi da je sektor malih i srednjih preduzeća u Evropskoj uniji bio vitalniji i da se relativno brže razvijao u poređenju sa sektorom velikih preduzeća.

U okviru sektora malih i srednjih preduzeća u Evropskoj uniji, mikro preduzeća čine 92,7% ukupnog broja preduzeća aktivnih u 2014. u nefinansijskom sektoru, a mala i srednja preduzeća čine 6,1% i 1% respektivno. Nasuprot koncentraciji mikro preduzeća u segmentu malih i srednjih preduzeća, relativni značaj u 2014. ove tri grupe u čitavom nefinansijskom sektoru za zaposlenost i dodatnu vrednost je drugačija:

- mikro preduzeća zapošljavaju 29,2% ukupnog broja radnika, a mala i srednja preduzeća respektivno 20,4% i 17,3%,
- mikro preduzeća doprinose dodatnoj vrednosti sa 21,1%, dok su peocenti za mala i srednja preduzeća respektivno 18,2% i 18,5%.

U okviru grupe mikro preduzeća, preduzeća bez zaposlenih čine 59% svih preduzeća u 2012. godini.

Broj preduzeća u Evropskoj uniji skoro u celini čine mala i srednja preduzeća u skoro svim zemljama članicama. Udeo ovih preduzeća u u ukupnom broju preduzeća se kreće izmedju 99,5% koliko iznosi u Luksemburgu i Nemačkoj, i 99,9% koliko iznosi u Portugalu, Grčkoj i Italiji.

I dok je udeo broja malih i srednjih preduzeća u skoro svim zemljama Evropske unije bio na približno istom nivou, njihov doprinos ekonomskom razvoju privrede varira značajno od zemlje do zemlje. U 2014. broj malih i srednjih preduzeća na milion evra dodate vrednosti se kreće od 2 koliko ih je u Luksemburgu, pa do 27, koliko ih je u Bugarskoj. Generalno, većinu zemalja Centralne Evrope karakteriše visok broj malih i srednjih preduzeća na milion evra dodate vrednosti u poređenju sa zemljama Zapadne Evrope.

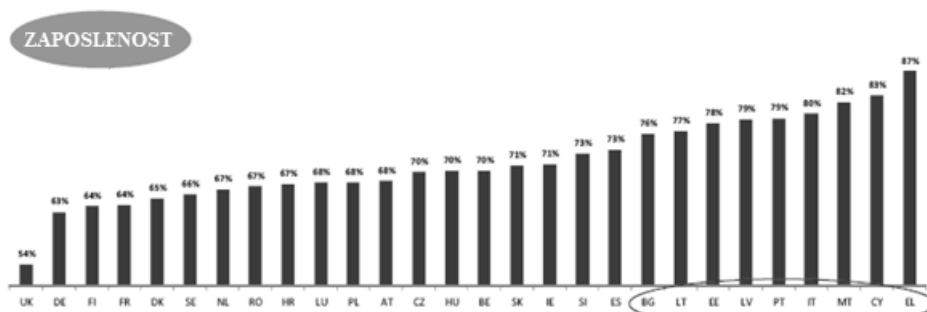
Mikro preduzeća imaju relativno važniju ulogu u južnoevropskim i istočnoevropskim zemljama (Hrvatska, Češka, Grčka, Mađarska, Italija Portugal, Poljska, Slovačka, Slovenija i Španija) u odnosu na prosek Evropske unije, što takođe važi i za Belgiju i Francusku. U okviru ove grupe od 12 zemalja članica, udeo zaposlenih u sektoru malh i srednjih preduzeća je manji od proseka Evropske unije kako za mala, tako i za srednja preduzeća. Jedini izuzeci su:

- Francuska, gde je udeo zaposlenosti u malim preduzećima iznad proseka za Uniju, ali je udeo zaposlenosti za srednja preduzeća ispod proseka Unije,
- Češka, Mađarska, Poljska, Slovenija, gde je nasuprot Francuskoj, udeo zaposlenosti u srednjim preduzećima iznad proseka, dok je udeo zaposlenosti u malim preduzećima ispod proseka.

Na drugoj strani, udeo zaposlenosti u mikro preduzećima sektora malih i srednjih preduzeća u 2014. je ispod proseka Evropske unije u sledećih 16 zemalja članica: Austrija, Bugarska, Kipar, Danska, Estonija, Finska, Nemačka, Irska, Litvanija, Letonija, Luksemburg, Malta, Holandija, Rumunija, Švedska i Velikoj Britaniji. Međutim, u svim, osim u tri (Kipar, Malta, Holandija) od ovih 16 zemalja članica, udeo zaposlenosti za mala i srednja preduzeća je iznad proseka Evropske unije. Osim toga, na Kipru, Malti i u Holandiji udeo zaposlenosti za mala preduzeća je ispod proseka za Evropsku uniju, dok je udeo zaposlenosti za srednja preduzeća iznad proseka Unije.

Doprinos malih i srednjih preduzeća u ukupnoj zaposlenosti i dodatoj vrednosti u Evropskoj uniji značajno varira između zemalja članica. U Velikoj Britaniji, na primer, sektor malih i srednjih preduzeća učestvuje sa manje od 54% u zaposlenosti u nefinansijskom sektoru. U grupi od 14 zemalja članica, učešće sektora malih i srednjih preduzeća u zaposlenosti se kreće od minimalnih 63% (Nemačka), pa do 70% (Belgija, Češka, Mađarska). Za drugu grupu zemalja članica u Južnoj i Istočnoj Evropi, kao i za Irsku, udeo zaposlenosti od 70% do 80%. Na kraju, u slučaju Malte, Kipra i Grčke udeo zaposlenosti sektora malih i srednjih preduzeća se kreće i preko 80%.

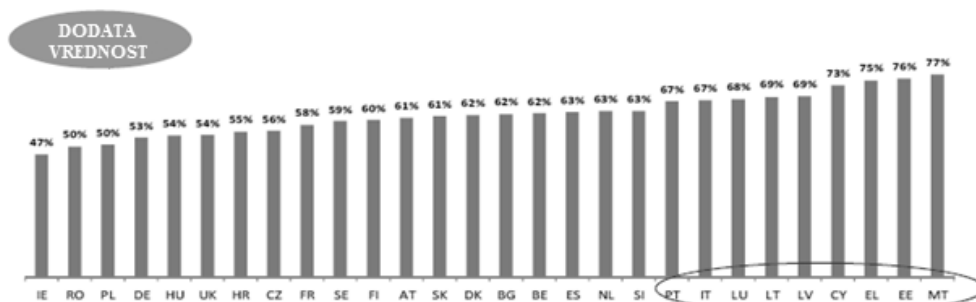
Slika1: Zaposlenost u sektoru malih i srednjih preduzeća u ukupnoj zaposlenosti nefinansijskog sektora u zemljama Evropske unije u 2014. godini.

Izvor: Annual Report on European SMEs 2014 /2015 (2015) European Union.

Udeo sektora malih i srednjih preduzeća u dodatoj vrednosti se kreće od 47% u Irskoj, do 77% na Malti (Slika 2). Zapravo, u 8 zemalja članica (Portugal, Italija, Luksemburg, Litvanija, Kipar, Grčka, Estonija i Malta) taj udeo prelazi 2/3 ukupno dodate vrednosti koju generiše nefinansijski sektor, dok u Irskoj, Rumuniji i Poljskoj SME sektor generiše čak i manje od polovine dodate vrednosti u nefinansijskom sektoru.

Slika 2: Udeo sektora malih i srednjih preduzeća u ukupnoj dodatoj vrednosti nefinansijskog sektora u zemljama Evropske unije u 2014. godini

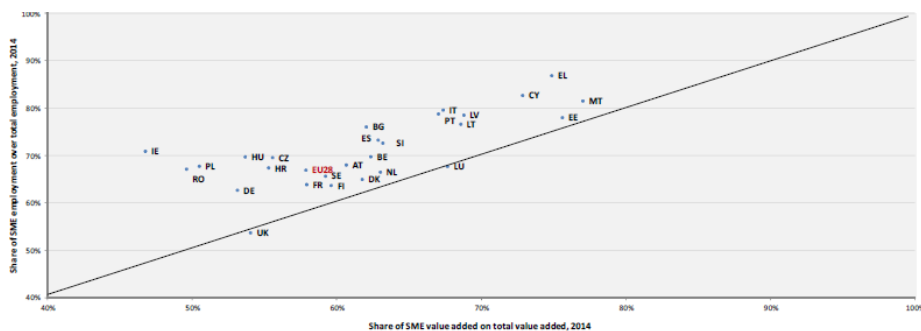
Izvor: Annual Report on European SMEsn 2014 /2015 (2015) European Union.

Zemlje članice Evropske unije iskazuju veliku heterogenost po pitanju doprinosa sektora malih i srednjih preduzeća u zaposlenosti i dodatoj vrednosti u nefinansijskom sektoru. Nasuprot tome na nivou Unije, sektor malih i srednjih preduzeća čini od 99,5% do 99,9% svih preduzeća u nefinansijskom sektoru.

Udeo sektora malih i srednjih preduzeća u dodatoj vrednosti u nefinansijskom sektoru je manji od njegovog udela u zaposlenosti. Na primer, na nivou Evropske unije, sektor malih i srednjih preduzeća učestvuje sa 58% u dodatoj vrednosti u 2014. i čak 57% u ukupnoj zaposlenosti.

Ovaj obrazac većeg udela sektora malih i srednjih preduzeća u zaposlenosti nego u dodatoj vrednosti je prisutan u svim zemljama članicama, osim u sličaju Luksemburga i Velike Briranije (Slika 3).

Slika 3. Udeo sektora malih i srednjih preduzeća u zaposlenosti veci nego u dodatoj vrednosti u zemljama Evropske unije u 2014. godini

Izvor: Annual Report on European SMEsn 2014 / 2015 (2015) European Union.

Razlika između udela u zaposlenosti i dodatoj vrednosti sektora malih i srednjih preduzeća za Mađarsku, Poljsku i Rumuniju iznosi i do 15%, dok je razlika u slučaju Irske rekordnih 24%.

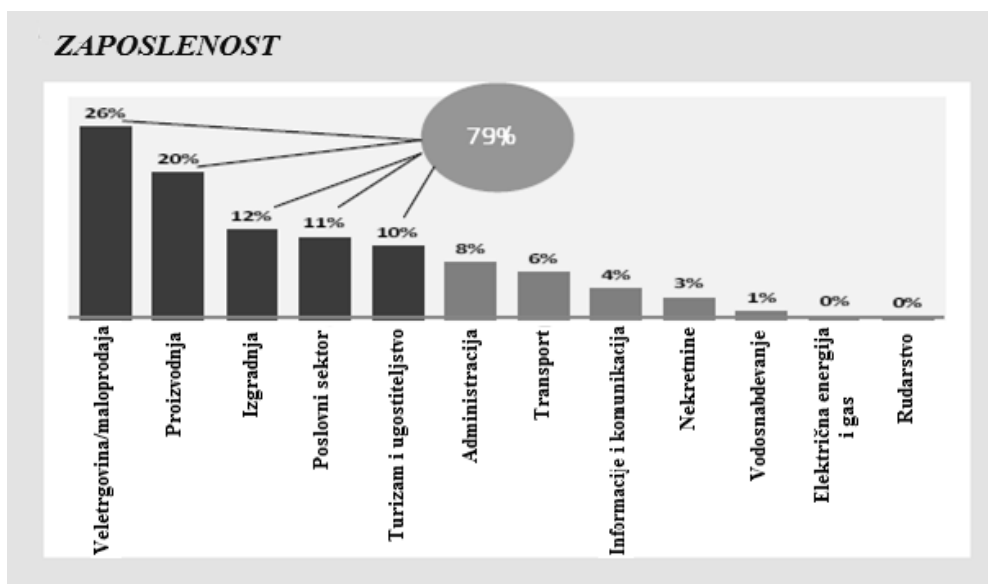
Jedine zemlje članice sa negativnim gepom između udela u zaposlenosti i dodatoj vrednosti su Luksemburg i Velika Britanija. U slučaju Velike Britanije, razlika je posledica činjenica da neke kategorije mikro preduzeća nisu deo sektora malih i srednjih preduzeća. U slučaju Luksemburga, veoma mali negativni gep se uglavnom objašnjava činjenicom da je razlika između prosečne veličine radne snage u velikim preduzećima i srednjim preduzećima u sektoru malih i srednjih preduzeća znatno manja od proseka za Evropsku uniju.

Estonija, Danska, Holandija i Malta pokazuju pozitivne, ali relativno male razlike između udela malih i srednjih preduzeća u zaposlenosti i u dodatoj vrednosti, maksimalno do 5%. Razlika između udela sektora malih i srednjih preduzeća u ukupnoj zaposlenosti i dodatoj vrednosti u nefinansijskom sektoru je odraz činjenica da aktivnosti koje preduzimaju mala i srednja preduzeća su uglavnom radno intenzivne u odnosu na velika preduzeća

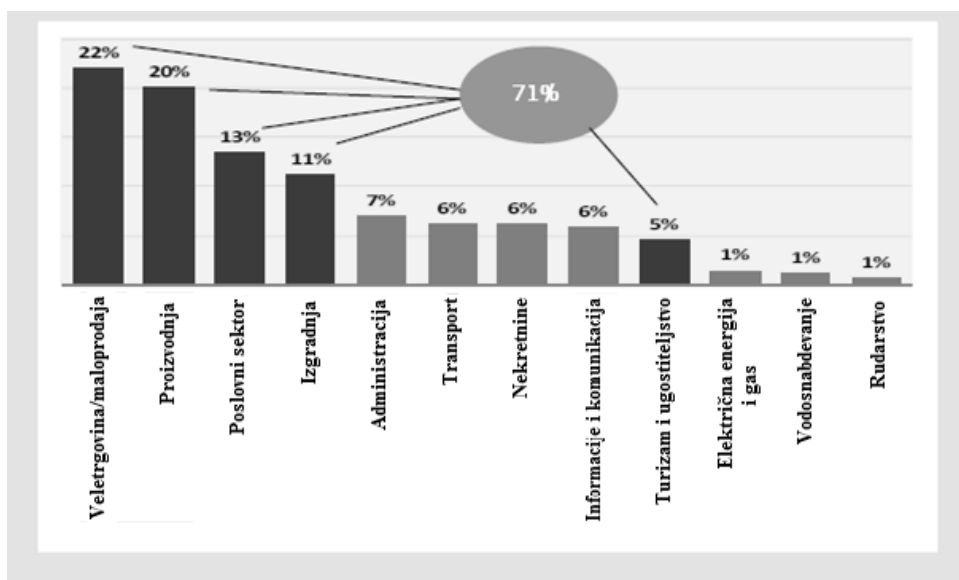
Razlike u radnoj intenzivnosti između sektora malih i srednjih preduzeća i velikih preduzeća nefinansijskog sektora variraju širom zemalja članica, reflektujući kombinaciju razlika u radnoj intenzivnosti različitih podsektora ekonomija zemalja članica i relativnog značaja različitih podsektora u tim zemljama. Takođe, povećanje aktivnosti sektora malih i srednjih preduzeća će obično rezultirati proporcionalno većim rastom u zaposlenosti od povećanja aktivnosti sličnog intenziteta kod velikih preduzeća. Važno je zapaziti da veća radna intenzivnost sektora malih i srednjih preduzeća ne znači da su ovi poslovni subjekti manje produktivni od velikih kompanija, zbog veće kapitalne intenzivnosti ovih drugih. Pri svakom poređenju produktivnosti malih i srednjih, s jedne, i velikih kompanija, s druge strane, treba uzeti u obzir i kombinaciju radne snage i kapitala korišćenog u poslovanju.

U okviru Evropske unije, u svim nefinansijskim sektorima, veleprodaja i maloprodaja, čine najveći udeo u zaposlenosti malih i srednjih preduzeća, broju malih i srednjih firmi i dodatoj vrednosti: 28% zaposlenosti sektora malih i srednjih preduzeća i 22% dodate vrednosti ovog sektora.

Četiri sektora su bila od najveće važnosti u poslovanju sektora malih i srednjih preduzeća u 2014. godini: proizvodnja, građevinarstvo, poslovne usluge i smeštaj i ishrana. Ova četiri sektora zajedno sa trgovinom i popravkom učestvuju sa 79% (Slika 4) zaposlenosti u sektoru malih i srednjih preduzeća, sa 78% u ukupnom broju malih i srednjih preduzeća i sa 71% u ukupnoj dodatoj vrednosti sektora malih i srednjih preduzeća (Slika 5).

Slika 4: Zaposlenost u sektoru malih i srednjim preduzeća po oblastima

Izvor: Annual Report on European SMEsn 2014 / 2015 (2015) European Union.

Slika 5: Dodata vrednost u sektoru malih i srednjim preduzećima po oblastima

Izvor: Annual Report on European SMEsn 2014 /2015 (2015) European Union.

Udeo zaposlenih u proizvodnji i građevinarstvu ukupnoj zaposlenosti sektora malih i srednjih preduzeća je opadao u periodu 2008 - 2014. sa 22% na 14 %, respektivno na 20% odnosno 12%. Slično, doprinos ova dva sektora dodatnoj vrednosti sektora malih i srednjih preduzeća se smanjio za 1% i 3% respektivno od 2008. do 2014. godine.

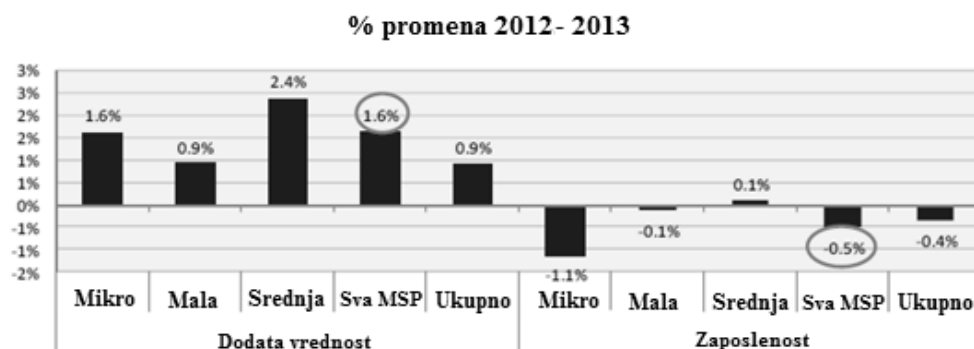
Suprotno, udeo smeštaja i ishrane i poslovnih usluga u zaposlenosti u sektoru malih i srednjih preduzeća je raslo od 2008. do 2014. za po 1% za svaki sektor. Isto važi i za doprinos dodatnoj vrednosti, koji se povećao za po 1%, odnosno 2% respektivno. Među ovih pet ključnih sektora, veleprodaja i maloprodaja su najvažniji za mikro i mala preduzeća u pogledu dodate vrednosti, zaposlenosti i broja preduzeća.

U slučaju srednjih preduzeća, proizvodnja je najvažniji sektor. Nasuprot smeštaju i ishrani koji je najmanje važan sektor od pobrojanih pet za mikro i mala preduzeća u pogledu dodate vrednosti za sektor malih i srednjih preduzeća

Sektor malih i srednjih preduzeća učestvuje sa više od 70% u zaposlenosti i dodatnoj vrednosti u sektoru građevinarstva, smeštaja i ishrane, poslovnih usluga i veleprodaje i maloprodaje. Suprotno, doprinos sektora malih i srednjih preduzeća i velikih kompanija u zaposlenosti i dodatnoj vrednosti u sektorima proizvodnje i drugim sektorima je uglavnom izbalansiran. Grupu ostalih sektora čine: rudarstvo, gas i elektroprivreda, vodosnabdevanje, transport i skladištenje, informisanje i komunikacije, nekretnine, i administracija i podržavajuće usluge. Među različitim sektroima koji spadaju u grupu „ostalih“ nekretnine su jedini sektor koji broji veoma veliki udeo (preko 85%) u zaposlenosti i dodatnoj vrednosti.

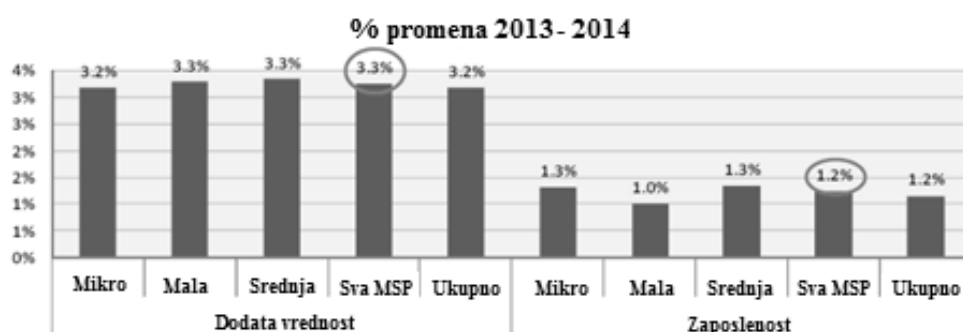
Dok je dodata vrednost u sektoru malih i srednjih preduzeća pokazivala skroman rast od 1,6% u 2013, zaposlenost u ovom sektoru je nastavila da se smanjuje, naročito u okviru mikro preduzeća (slika 6)

Slika 6. Rast dodate vrednosti i zaposlenosti sektora malih i srednjih preduzeća u Evropskoj uniji u 2013. godini

Izvor: Annual Report on European SMEs 2014 /2015 (2015) European Union.

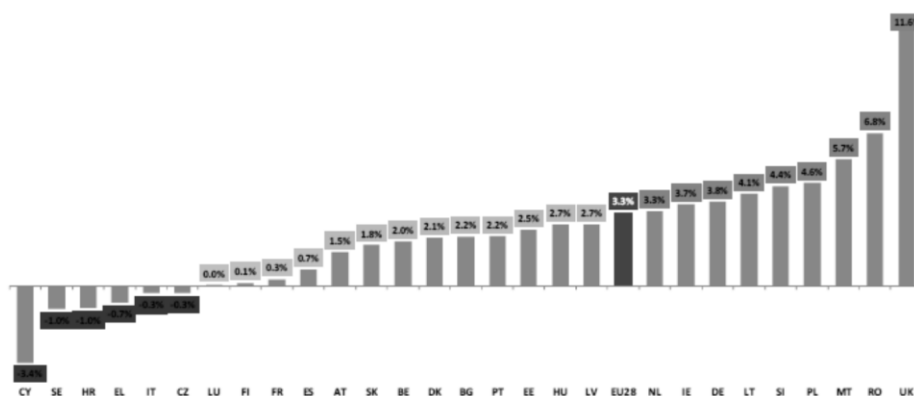
Slika 7. Rast dodate vrednosti i zaposlenosti sektora malih i srednjih preduzeća u Evropskoj uniji u 2014.

Izvor: Annual Report on European SMEsn 2014 /2015 (2015) European Union.

Dok je u Evropskoj uniji u celini dodata vrednost sektora malih i srednjih preduzeća pokazivala solidan rast od 3,3% u 2014. u zemljama članicama je stanje po ovom pitanju bilo krajnje različito. Zapravo, lako se mogu uočiti četiri grupe zemalja članica na osnovu rasta dodate vrednosti u sektoru malih i srednjih preduzeća u 2014 (slika 8).

Slika 8. Rast dodate vrednosti po zemljama članicama u 2014.

Izvor: Annual Report on European SMEsn 2014 /2015, (2015) European Union.

Nasuprot pozitivnom rastu dodate vrednosti sektora malih i srednjih preduzeća u ekonomiji Evropske unije kao celini, u šest zemalja članica (CZ, CY, EL, HR, IT, SE) dodata vrednost beleži pad u 2014. U drugoj grupi se nalaze četiri zemlje članice (ES, FI, FR, LU), u kojima sektor malih i srednjih preduzeća beleži blagi pozitivni rast dodate vrednosti u 2014. U ostalih 18 zemalja članica beleži rast dodate vrednosti najmanje u iznosu od 1,5% u 2014. Ova grupa zemalja članica uključuje:

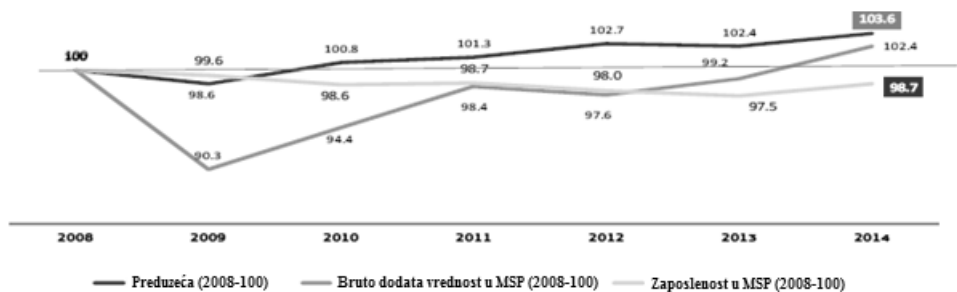
Grupu od 9 zemalja (Austrija, Slovačka, Belgija, Danska, Bugarska, Portugal, Estonija, Mađarska i Letonija) gde sektor malih i srednjih preduzeća beleži rast dodate

vrednosti najmanje od 1,5% ali manje od proseka za Evropsku uniju od 3,3%. Druga grupa od 9 zemalja članica (Holandija, Irska, Nemačka, Litvanija, Slovenija, Poljska, Malta, Rumunija i Velika Britanija) u kojima sektor malih i srednjih preduzeća beleži rast dodate vrednosti veći od proseka Evropske unije.

Najveći rast zaposlenosti u 2014 je bio zabeležen u Rumuniji, Malti i Ujedinjenom Kraljevstvu, dok je najslabiji bio na Kipru, u Finskoj i Italiji. Širom Evropske unije postoji pozitivna korelacija između rasta dodate vrednosti i rasta zaposlenosti u sektoru malih i srednjih preduzeća, pri čemu zaposlenost beleži rast u proseku 0,3% poena viši za svaki dodatni procentni poen rasta dodate vrednosti. Međutim, postoji i velika varijacija između zemalja članica Unije, pri čemu neke pokazuju prilično jaku vezu između rasta dodate vrednosti i rasta zaposlenosti (Malta i Rumunija), dok na drugoj strani postoje zemlje kod kojih je pomenuta veza znatno slabija (Belgija, Letonija, Holandija). U okviru pet ključnih sektora malih i srednjih preduzeća, poslovne usluge su ispoljile najbolje performanse u okviru tri indikatora performansi sektora malih i srednjih preduzeća u Evropskoj uniji. Zapravo, dodata vrednost ovog sektora je porasla je za više od 5% u 2014 (slika 3.8). Preostala četiri sektora su takođe imale zadovoljavajući rast dodate vrednosti u iznosu od 2,7% do 3,4%, ali je rast zaposlenosti u svim sektorima bio znatno slabiji, naročito u sektoru građevinarstva, gde je zaposlenost nastavila da se smanjuje i u 2014 (uprkos rastu dodate vrednosti od 3,4%) i proizvodnji gde je zaposlenost rasla sa oko 0,8%.

Sektor malih i srednjih preduzeća u Evropskoj uniji još uvek trpi posledice ekonomske krize iz 2008. godine. On je zabeležio pad od 10% dodate vrednosti u 2009, a u 2010. i 2011. je usledio ograničeni oporavak. Drugi pad dodate vrednosti je zabeležen u 2012. koji je vraćen ipak na prethodni nivo u 2013. i 2014. godini. Nivo rasta od pre krize je najzad nadmašen po prvi put od 2008 sa 2,5% tek u 2014 godini (Slika 9).

Slika 9. Kretanje perfomansi sektora malih i srednjih preduzeća u nefinansijskom sektoru u Evropskoj uniji u periodu 2008-2014. godine

Izvor: Annual Report on European SMEs 2014 / 2015 (2015) European Union.

Na drugoj strani, nivo zaposlenosti u sektoru malih i srednjih preduzeća beleži spori pad u periodu 2008-2013, što se često nazivalo oporavak bez zaposlenosti. Ipak, u 2014. je zabeležen blagi prekid ovog trenda. Međutim, nivo zaposlenosti u 2014. je i

dalje bio 1,3 procentna poena ispod onog iz 2008. Konkretno, *ovo znači da je ekonomska kriza iz 2009. godine imala izražen negativan uticaj na razvoj sektora malih i srednjih preduzeća u Evropskoj uniji. Ovim je potvrđena polazna hipoteza H1.*

Brojna mala i srednja preduzeća su sledila drugačiji put: nakon pada u 2009, ona su se stpljivo podsticala svoj rast do 2010. Broj malih i srednjih preduzeća u 2014. je bio za 2,5% veći nego u 2008.

Kriza nije pogodila podjednako sve sektore. Građevinarstvo i u manjem stepenu industrija su dva sektora u okviru Unije koji su u periodu 2008-2014. beležili smanjenje zaposlenosti i dodate vrednosti. Ilustracije radi, sektor građevinarstva je zabeležio pad od 18% u dodatoj vrednosti i 17% u zaposlenosti od 2008-2014. Industrijska proizvodnja je takođe imala pad u dodatoj vrednosti od 4% i 11% u zaposlenosti u istom periodu. Broj malih i srednjih preduzeća kod sektora građevinarstva i proizvodnje se takođe smanjio i to 7% i 5%, respektivno.

U 2014. u Evropskoj uniji, veleprodaja i maloprodaja su se oporavljale od finansijske i ekonomske krize 2008/2009. Nasuprot njima, smeštaj i ishrana kao i poslovne usluge su imale rast dodate vrednosti i zaposlenosti u periodu 2008-2014. Performanse sektora malih i srednjih preduzeća u Evropskoj uniji tokom 2008-2014. su takođe varirale dosta po pojedinim oblastima.

Dok je broj mikro preduzeća rastao po stopi 4,1%, broj malih i srednjih preduzeća se smanjiva. Nagli rast broja mikro preduzeća je ostvaren najvećim delom zahvaljujući rastu broja preduzeća bez zaposlenih. Ovo delom i zbog činjenice da su neke zemlje članice podsticale ovakve ekonomske aktivnosti (Francuska i Holandija). Najveći rast dodate vrednosti je bio zabeležen kod srednjih preduzeća (5,5%), dok su mikro i mala preduzeća imala rast dodate vrednosti od 0,6% i 1,5% respektivno.

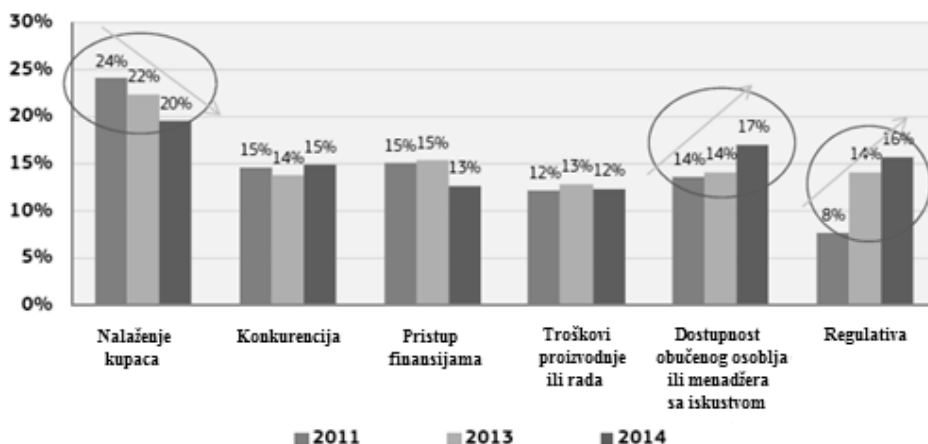
Oporavak sektora malih i srednjih preduzeća od krize 2008/2009 je bio ne samo neravnomeran već se i zanačajno razlikova izmađu pojedinih zemalja članica Evropske unije. Sektor malih i srednjih preduzeća je u samo sedam zemalja (Austrija, Belgija, Nemačka, Luksemburg, Malta, Švedska, Velika Britanija) ostvario nešto više od pukog oporavka u smislu kretanja broja preduzeća, dodate vrednosti i zaposlenosti. Na drugoj strani devet zemalja članica je zadržalo broj preduzeća, zaposlenost i učešće u novododatj vrednosti na nepromenljivom nivou. To su Hrvatska, Grčka, Mađarska, Irska, Italija, Poljska, Portugal, Rumunija i Španija. Sektor malih i srednjih preduzeća u ovim zamljama beleži neujednačen oporavak.

NAJVEĆE POTEŠKOĆE U FUNKCINISANJU SEKTORA MSP U EU

Pronalaženje kupaca je i dalje ostao najveći problem u funkcionisanju sektora malih i srednjih preduzeća u Evropskoj uniji. Ali, relativno manje nego u prethodnim godinama, što znači da se ovaj problem vremenom smanjuje. U nekim slučajevima

ovo objašnjava suzdržavanje investitora od novih ulaganja i zapošljavanja novih radnika čak i kada novčana sredstva nisu problem. Pristup finansijskim sredstvima je takođe značajno smanjen, a 13% ispitanika su ovo istakli kao najveći preoblem u 2014. Veći broj firmi je istakao da je dostupnost kvalifikovanog osoblja i sposobnih menadžera uz regulativu najveći problem u funkcionisanju sektora malih i srednjih preduzeća u Evropskoj uniji.

Slika 10: Najveće poteškoće u funkcionisanju malog i sektora u Evropskoj uniji u periodu 2012-2014.godine

Izvor: Annual Report on European SMEsn 2014 /2015 (2015) European Union.

Činjenica je da relativni značaj poslednja dva faktora raste, dok značaj faktora pronalaženja kupaca opada, a ovo ukazuje da je struktura problema poslovnog okruženja postala značajnija, dok je efekat poslednjih negativnih cikličnih kretanja u padu. Ipak, uslovi na tržištu (nedostatak kupaca i konkurencije) je bio najčešće pominjani problem sektora malih i srednjih preduzeća u Evropskoj uniji.

ZAKLJUČAK

Analizom mesta, uloge i posebno značaja sektora malih i srednjih preduzeća u ukupnom broju preduzeća, ukupnoj zaposlenosti i doprinosa stvaranju novododate vrednosti u zemljama Evropske unije, došlo se do zaključka da je: a) ekonomska kriza iz 2009. godine imala izražen negativan na razvoj sektora malih i srednjih preduzeća u Evropskoj uniji i b) sektor malih i srednjih preduzeća ima vrlo istaknutu ulogu u realizaciji ključnog cilja privrednog razvoja Evropske unije „Evropa 2020“, koji se ogleda u izgradnji visoko konkurentne privrede temeljene na znanju.

BIBLIOGRAFIJA

1. Annual Report on European SMEsn 2014 /2015 (2015) European Union

2. Cvijić M. (2007) Podrška sektoru malih i srednjih preduzeća, *Ambijent za preduzetništvo*, Banja Luka: Agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća.
3. Cvetanović, S. Kostić, V. Milačić, S. (2016) Evropska unija: razvoj, konstitucionalni dizajn i zajedničke ekonomske politike, Priština: Ekonomski fakultet Univerziteta u Prištini.
4. Đurović, G. (2012) Evropska unija i politika proširenja, Podgorica: Univerzitet Crne Gore.

RESUME

The affirmation of the small and medium enterprises is particularly marked phenomenon in the development of the world economy over the last few decades. The most important driver of development changes due to which the SMEs can be regarded as a kind of model of successful operations over the past decade in most countries is their expressed innovation and organizational flexibility. Although different life cycles of small and medium enterprises which are formed on the basis of its own innovation of life-cycle of small and medium-sized enterprises in which innovation is implanted outside the essence and logic of their business success is largely reducible to the commercial evaluation of creation, of adoption or application something new, something that the market acceptance.

The business conditions that shape the challenges and achievements of new technology, the physical size of the company takes extremely relative importance as a precondition for their efficiency, but in the foreground comes the significance of the market in which it confirms the actual value realized innovation understood in its broadest context. In other words, the main source of business strength, profitability and dynamic growth, small and medium enterprises primarily located in human creativity, innovation and entrepreneurial culture that human resources is seen as the most valuable asset of the company.

SMEs due to their economic, social and beyond, character are significant place found in the strategies of economic development of almost all market economies. This statement is especially gaining weight when one takes into account the European Union as a leading regional integration in the world. The strategy adopted to encourage the development of small and medium enterprises on the level of the European Union pays special attention to strengthening their innovative capacity, whether it be on companies in which the innovation is "born" or the companies that manage to quickly and efficiently acquire new technologies from outside. In this regard, a number of sectoral economic policies at the level of the Union creates extensive long-term programs to provide various forms of assistance to SMEs. In addition to a variety of financial support, great attention is given to education, vocational training and facilitating the mobility of employees, whether it is a change of occupation or change of workplace.

An analysis of the importance of small and medium enterprises in the total number of enterprises, total employment and their contribution to the creation of new added

value in EU countries, it was concluded that he had a very prominent role in the realization of the key objective of economic development of the European Union "Europe 2020 ", which is reflected in the construction of highly competitive economy based on knowledge. Elaboration of the role and importance of SMEs in the implementation of the Strategy "Europe 2020" points to the conclusion that their development is directly linked with the affirmation of free enterprise as a system variable, on one hand, and innovation as endogenous variables in generating substantial changes in the economy and society, with on the other hand.